

llir un material que de ben segur serà molt útil als professionals del doblatge i n'han sabut organitzar el contingut de manera que la consulta resulta eficaç. Queden encara, però, altres qüestions per analitzar amb més detall, sobretot les relacionades amb el camp concret de la traducció per al doblatge —i el subtitulatge— i un

estudi dels mecanismes que en català fan possible la versemblança de la col·loquialitat. Esperem que apareguin aviat nous estudis sobre aquests temes.

Laura Santamaria

Facultat de Traducció i d'Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona

PERICAY, Xavier; TOUTAIN, Ferran
El malentès del noucentisme
Barcelona: Proa, 1996, 314 p.

Verinosa prosa

Una dècada més tard, els autors de *Verinosa llengua* fan un pas més en el camí cap a la desmitificació i la veritable normalització de la nostra cultura. Seria, però, un error, llegir *El malentès del noucentisme* sota les mateixes premisses que el seu il·lustre predecessor. Si *Verinosa llengua* va ser un llibre transgressor i volgudament pamfletari, i per tant inevitablement irregular —com van saber reconèixer els propis autors passat algun temps—, l'última obra del tàndem Pericay-Toutain és fruit d'una llarga reflexió i de l'anàlisi en profunditat d'un material tan voluminós com tota la prosa literària que ha donat la llengua catalana de la Renaixença ençà. El segon llibre comença on acaba el primer: la secció final de *Verinosa llengua* feia una ullada apressada al model de llengua literària d'alguns narradors contemporanis i conclouia: «Aquest còctel artificial, que va adquirir signes de normalitat, amenaça de configurar definitivament el català de la literatura moderna». El malentès exampla i sistematitza aquesta anàlisi i en treu conclusions més àmplies i detallades.

Però també és un llibre de denúncia.

Un debat ideològic

La intenció declarada dels autors és descriure «l'evolució de la prosa catalana moderna» a partir de la coexistència de dos models de llengua literària. Pericay i

Toutain prenen clarament partit per un dels dos, aquell que segons ells «treu branques en el tronc comú de la tradició». L'altre model, el que es presenta com a negatiu, és el que es nodreix del mestratge dels dos «evangelistes» (Eugeni d'Ors i Josep Carner) que «van inventar-se una llengua i ens la van fer passar per tradició».

En el primer capítol els autors deixen clar què entenen per tradició. Es tracta de la prosa literària de la Renaixença, fonamentalment la de Joaquim Ruyra i Jacint Verdaguer. El paper de revelació sensorial que a *Verinosa llengua* era reservat a l'obscur gramàtic Josep Calveras és encomanat aquí al no menys obscur Robert Robert, autor que va publicar els seus primers quadres de costums el 1865, any que Pericay i Toutain estableixen com a data de naixement de la «prosa catalana moderna». Segurament no hi ha demostració més patètica de la pobresa de la nostra cultura que el fet que es pugui reivindicar com a model·lica una prosa com la de Robert. La idea bàsica, però, és clara: amb la Renaixença s'inicia un lent procés d'evolució de la llengua literària catalana cap a la normalitat.

Els autors veuen en l'adveniment del noucentisme el trencament d'aquest procés de normalització, és a dir, precisament el contrari d'allò que el noucentisme va predicar. Amb el seu rebuig de la tradició

immediata i la seva aposta per una «transformació radical de la fesomia de la llengua», Ors i Carner van establir un paradigma que, com descriuen encertadament Pericay i Toutain, va adquirir, per raons fonamentalment ideològiques, «una legitimitat permanent». És aquesta l'arrel del malentès de què ens parlen els autors: la identificació de la correcció lingüística —i política— amb un determinat estil literari. «Oposar-se a la llengua literària que havia nascut amb la reforma ortogràfica és vist aleshores com un perillós factor disgregador. Aleshores com ara, allunyar-se del ramat amb la bona intenció d'explorar noves pastures s'interpreta com una temeritat que pot fer venir el llop i escampar les ovelles».

Bons i dolents?

A partir d'aquí, la línia d'argumentació del llibre es fonamenta en l'anàlisi del comportament literari de les successives generacions de prosistes catalans en relació amb aquest paradigma. Resumint, podem dir que Pericay i Toutain destaquen com a exemples positius alguns autors de la que anomenen «Prosa del 25», per damunt dels quals s'enlaira la figura de Josep Pla. La principal raó que considerin modèlica la prosa planiana és la seva independència respecte al model predominant i el seu alineament amb la vertadera tradició de la llengua literària catalana, és a dir, la seva capacitat de «convertir la seva parla en una llengua escrita» (en paraules de Gabriel Ferrater) i la seva naturalitat, que, insisteixen, no convé confondre amb espontaneïtat. Soldevila, Sagarra, Espriu i Foix, entre d'altres, passen també per l'adreçador dels autors del *Malentès*, amb desigual fortuna.

En el que podem considerar nucli central de l'estudi, Joan Sales, Llorenç Villalonga i, molt especialment, Mercè Rodoreda, són elevats a la condició de models positius, i Manuel de Pedrolo es converteix en exemple negatiu per excel·lència. En Rodoreda, els autors iden-

tifiquen «un model que aspira al mínim de vistositat verbal amb la intenció de no fer nosa, de no distreure el lector del que l'estil conté de substancialment literari». En resum, li atribueixen una llengua literària «modèlica», és a dir: «imitable en els seus recursos expressius més neutres».

Pedrolo és, en canvi, la figura central d'un moviment de retrocés en la línia ascendent que passa per Pla, Espriu i Rodoreda. Els delictes de què l'acusen els autors —«normativisme, descontrol sintàctic, afectació lèxica, pèrdua del sentit del registre, anglicismes, gal·licismes, castellanismes»— són compartits per la pràctica totalitat dels prosistes dels setanta. Per què es trenca la línia ascendent, per què s'imposa el «model Pedrolo»? Pericay i Toutain hi troben, novament, explicacions de caire ideològic: «l'obligada adhesió patriòtica» a un model que col·lectivament s'identifica com a únic políticament correcte en les «circumstàncies sociopolítiques» imperants en l'època.

Potser el principal punt feble del *Malentès* rau en l'excessiva fidelitat, no sempre plenament justificada, al mètode d'anàlisi que assenyallem més amunt. En el seu dualisme, la línia d'argumentació perd força, ja que la gran majoria dels autors analitzats no es deixen encabir d'una manera clara en cap dels dos grans calaixos. No sembla que sempre sigui profitós valorar els exemples de prosa en relació amb la seva posició respecte a dos pols oposats.

El malentès del *Malentès*

La majoria de les reaccions al·lèrgiques que ha produït el *Malentès* tenen una cosa en comú: s'acusa els autors de menysprear les virtuts literàries d'Ors i Carner i fins i tot de polemitzar de manera oportunista en favor d'altres autors. Deixant de banda els gustos personals i el dret —o obligació, tal com estan les coses— de cadascú a dir la seva sobre Josep Pla, el cert és que una lectura atenta del *Malentès*

ho deixa ben clar: Pericay i Toutain no carreguen contra els profetes del noucentisme, a qui reconeixen el dret a la seva «aventura personal», sinó en tot cas contra els seus epigons, i certament d'una manera prou matisada. No hi ha en aquest llibre una condemna del noucentisme, sinó una denúncia de les seves conseqüències negatives.

Dickens o Carner?

El darrer capítol del *Malentès*, anomenat «La via morta», és potser el més interessant. En ell, els autors intenten explicar el paper que les traduccions han tingut en la formació del model predominant de llengua literària catalana. Un senyal de l'encert del seu enfocament és el fet que prenguin com a punt de referència les reflexions d'André Lefevere. «La traducció literària», apunten, «torna a ser al segle xx la font principal de producció de prosa, amb una influència sobre la fixació de models molt superior a la que hagi pogut tenir qualsevol gènere literari de

creació autòctona». Sembla, doncs, imprescindible fer una ullada crítica als exemples més influents. El cas de Carner és, evidentment, central. En les seves traduccions, Carner pretén per damunt de tot «aconseguir l'artifici lingüístic». La conclusió dels autors és que per a Carner la traducció literària era una eina de manipulació lingüística; decidit a arribar a les últimes conseqüències en aquest sentit, el poeta barceloní va subministrar a la nostra cultura un bon nombre de traduccions que no resistirien el més benevolent control de qualitat, i va proporcionar als prosistes i als traductors dels anys setanta un material lingüístic allunyat de la realitat de la parla, i també una poètica que, mal digerida, és la causant que una proporció molt important de les traduccions al català dels darrers trenta anys siguin en bona part il·legibles.

Joan Parra

Facultat de Traducció i d'Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona